

INGLIZ TILI DARSLARIDA LINGVOMADANIY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI

*Voxidova Sitorabonu Hurmatulloevna, Addulla Avloniy
nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti tayanch doktoranti*

METHODOLOGICAL APPROACHES OF DEVELOPING LINGUACULTURAL COMPETENCE IN ENGLISH LESSONS

*Vokhidova Sitorabonu Hurmatulloevna, basic doctoral student at
the Abdulla Avloni National Institute of Pedagogical Skills*

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

*Вохидова Ситорабону Хурматуллоевна, базовый докторант
Национального института педагогического мастерства
имени Абдулла Авлони*

<https://orcid.org/0009-0009-9078-1683>

e-mail:

sitoravakhidova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tili darslarida lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan turli metodologik yondashuvlar tahlil qilinadi. Kommunikativ, madaniyatlararo hamda integrativ-innovatsion yondashuvlarning samaradorligi va ularning o'quvchilarning til va madaniyatni o'zlashtirish jarayoniga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlarning lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirishdagi ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot natijalari ingliz tili o'qitish jarayonida samarali yondashuvlarni tanlashga ko'maklashishi mumkin.

Kalit so'zlar: lingvomadaniy kompetensiya, kommunikativ yondashuv, madaniyatlararo kompetensiya, integrativ metod, innovatsion texnologiyalar.

Abstract: This article is devoted to examine various methodological approaches to the development of linguacultural competence in English lessons. The effectiveness of communicative, intercultural, and integrative-innovative approaches, as well as their impact on students' language and cultural acquisition is analyzed. Additionally, the importance of modern pedagogical technologies and interactive methods in developing linguacultural competence is highlighted. The research findings may assist in selecting effective approaches for English language teaching.

Keywords: linguacultural competence, communicative approach, intercultural competence, integrative method, innovative technologies.

Аннотация: В данной статье рассматриваются различные методологические подходы к развитию лингвокультурологической компетенции на уроках английского языка. Анализируется эффективность коммуникативного, межкультурного и интегративно-инновационного подходов, а также их влияние на процесс усвоения языка и культуры учащимися. Кроме того, подчеркивается значимость современных педагогических технологий и интерактивных методов в развитии

лингвокультурологической компетенции. Результаты исследования могут способствовать выбору эффективных подходов в процессе преподавания английского языка.

Ключевые слова: лингвокультурологическая компетенция, коммуникативный подход, межкультурная компетенция, интегративный метод, инновационные технологии.

KIRISH. Zamonaviy til o'qitish metodologiyasida lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan turli yondashuvlar mavjud. Ushbu kompetensiya nafaqat lingvistik bilimlarni, balki madaniyatlararo muloqot qilish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Ingliz tili darslarida lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish uchun kommunikativ, madaniyatlararo va integrativ-innovatsion yondashuvlar samarali hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Til o'qitish metodologiyasida lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirish muhim o'rinni egallaydi. Ushbu kompetensiya til va madaniyatning o'zaro bog'liqligi haqida chuqur bilimga ega bo'lishni hamda turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilishni ta'minlaydi. Turli tadqiqotchilar bu mavzuda turli yondashuvlarni ilgari surganlar. C.Krashen tomonidan ilgari surilgan "Ikkinchi tilni o'zlashtirish nazariyasi" (Second Language Acquisition Theory) til o'rganish jarayonida tabiiy muloqot muhitining muhimligini ta'kidlaydi. Uning nazariyasi lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirishda kommunikativ yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi [1].

M.Byram tomonidan ishlab chiqilgan "Madaniyatlararo kompetensiya modeli" esa til o'rganishda madaniyatlararo bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish muhimligini asoslab beradi[2]. Uning tadqiqotlari ko'rsatadiki, til o'rganish jarayonida milliy va xorijiy madaniyatlarning o'zaro ta'sirini hisobga olish o'quvchilarning til va madaniyatni yanada chuqur o'zlashtirishiga yordam beradi. J.Cummins tomonidan ilgari surilgan "Bilimning o'zaro bog'liqlik gipotezasi" esa ona tili va o'rganilayotgan til o'rtasidagi aloqani o'rganishga qaratilgan bo'lib, bunda lingvomadaniy kompetensiya ikki til va madaniyatni uyg'un tarzda o'zlashtirish orqali rivojlanishi mumkinligi ko'rsatib o'tiladi[3]. O'zbekiston ta'lim tizimida ham lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha bir qator tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, A.Avloniy pedagogik merosida til va madaniyatni integratsiyalash orqali milliy va xalqaro muloqot kompetensiyasini rivojlantirish zarurligi

ta'kidlangan[4]. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xorijiy tillarni o'rganishni takomillashtirish to'g'risida"gi qarori xorijiy tillarni o'qitishda madaniyatlararo yondashuvni joriy etishning muhimligini belgilab beradi.

Ushbu adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirish uchun til o'qitish jarayonida kommunikativ, madaniyatlararo va integrativ metodlarni uyg'unlashtirish zarur. Bu tadqiqotda lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirish metodologik asoslari o'rganilib, ta'lim jarayonida qo'llanilishi mumkin bo'lgan usullar tahlil qilinadi. Tadqiqot sifatli (qualitative) va miqdoriy (quantitative) metodlar kombinatsiyasi asosida olib borilgan. Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi: Nazariy tahlil: lingvomadaniy kompetensiyaga oid ilmiy manbalar, maqolalar va ta'lim dasturlari o'rganildi.

So'rovnoma va intervyular: ingliz tili o'qituvchilari va o'quvchilari bilan suhbatlar o'tkazilib, test olindi. Ularning lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha fikrlari tahlil qilindi. Eksperimental tadqiqot: Buxoro, Samarqand va Toshkent viloyatlari maktablarida tajriba-sinov mashg'ulotlari tashkil etilib, lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan metodlarning samaradorligi baholandi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Buxoro, Samarqand va Toshkent viloyatlari maktablarining 7-8-sinf o'quvchilarning lingvomadaniy kompetensiyalarini rivojlantirishda "Prepare" ingliz tili darsligiga qo'shimcha kiritgan holda bir necha lingvomadaniy yondashuvlar va metodlar tajriba-sinov sifatida qo'shimcha kiritildi va amalda qo'llanildi. Tajriba-sinovda qo'llanilgan metodlardan biri bu kommunikativ yondashuvdir.

O'qituvchilar uchun kommunikativ yondashuv muhim vosita hisoblanadi. Savignon kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlarni taklif qilgan[5].

Kommunikativ yondashuv til o'rganishni grammatika va tarjima asosidagi ta'limdan real muloqotga yo'naltirilgan amaliy mashg'ulotlarga

o'tkazish tamoyiliga asoslanadi. Bu yondashuvning asosiy jihatlari quyidagilardir:

1) Til o'rganish jarayonida nutqiy faoliyat turlarining integratsiyasi (tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish);

2) Rejalashtirilgan muloqot vaziyatlarini yaratish orqali o'quvchilarni tabiiy kommunikativ muhitga moslashtirish;

3) Madaniy jihatlarni inobatga olgan holda til birliklarini amaliy qo'llashga yo'naltirilgan topshiriqlar ishlab chiqish.

Bu yondashuv o'quvchilarning faolligini oshirish va real hayotiy sharoitlarda samarali muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Materiallarni ishlab chiqishda Tomlinson til o'rganuvchilar uchun qiziqarli va o'quvchilar ehtiyojlariga mos materiallarni ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydi [6].

Til nafaqat aloqa vositasi, balki muayyan madaniyatni aks ettiruvchi omil ham hisoblanadi. Shu sababli, ingliz tili ta'limida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish muhim o'rin tutadi. Ushbu yondashuv quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

1. O'quvchilarga til o'rganilayotgan davlat madaniyati, an'analari, urf-odatlar va hayot tarzi haqida tasavvur berish.

2. Turli madaniyatlar o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklarni tahlil qilish orqali madaniy empatiyani shakllantirish.

3. O'quvchilarning o'z milliy madaniyatiga asoslangan holda boshqa madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Madaniyatlararo yondashuv orqali o'quvchilar global muhitda muloqot qilishga tayyorlanib, o'z madaniyatini anglash va boshqa madaniyatlarni tushunish qobiliyatiga ega bo'ladilar.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlar lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Integrativ va innovatsion metodlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Interfaol o'qitish texnologiyalari: rolli o'yinlar, debatlar, muammoli ta'lim usullari orqali o'quvchilarni faol jalb etish.

- Autentik materiallardan foydalanish: ingliz tilidagi filmlar, podkastlar, maqolalar va adabiy manbalar orqali til va madaniyatni birgalikda o'rgatish.

-Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish: onlayn platformalar, virtual sinflar va sun'iy intellekt asosidagi ta'lim dasturlaridan foydalanish. Ushbu metodlar yordamida til o'rganish jarayoni yanada samarali, qiziqarli va interaktiv bo'lib, o'quvchilarni mustaqil o'rganishga undaydi.

XULOSA. Ingliz tili darslarida lingvomadaniy kompetensiyani rivojlantirish uchun turli metodologik yondashuvlarning kombinatsiyasidan foydalanish zarur. Kommunikativ yondashuv til bilimlarini amaliy qo'llashni ta'minlasa, madaniyatlararo yondashuv o'quvchilarni global muloqotga tayyorlaydi. Integrativ va innovatsion metodlar esa zamonaviy texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shu sababli, til o'qitish jarayonida bu yondashuvlarni kompleks qo'llash o'quvchilarning lingvomadaniy kompetensiyasini muvaffaqiyatli shakllantirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Krashen, S. (1982). Principles and Practice in Second Language Acquisition. Pergamon Press.
2. Byram, M. (1997). Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Multilingual Matters.
3. Cummins, J. (2000). Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire. Multilingual Matters.
4. Avloniy, A. Pedagogik meros. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
5. Savignon, S. J. (2002). Interpreting Communicative Language Teaching: Contexts and Concerns in Teacher Education. Yale University Press.
6. Tomlinson, B. (2013). Developing Materials for Language Teaching (2nd ed). Bloomsbury Publishing.